

Danijel CIKOVIĆ

Tri priloga katalogu radionice Paola Campse*

Doc. dr. sc. Danijel CIKOVIĆ

Sveučilište u Rijeci

Akademija primijenjenih umjetnosti u Rijeci

Odsjek za primijenjenu umjetnost

Katedra za povijest umjetnosti i opće predmete, predstojnik

Slavka Krautzeka 83

HR – 51 000 Rijeka

dcikovic@uniri.hr

UDK 730(450.341:497.5)(083.8):73Campsa, Paolo

7.072.2+7.034.6(450.341:497.5)“1495/1541”

Izvorni znanstveni članak

DOI: <https://doi.org/10.58173/kz.77.2>

U članku se analiziraju tri vrlo vješto modelirane, no dosad slabije poznate drvene i polikromirane renesansne skulpture. Riječ je o raspelu u krčkoj katedrali, skulpturi koja prikazuje Gospu od Bezgrješnog začeca u patrijarhalnoj bazilici u Akvileji i kipu sv. Ivana Evandelistu u franjevačkoj crkvi Gospe od Anđela u Podgorju iznad Orebića. Na osnovi niza stilsko-morfoloških podudarnosti skulpture se pripisuju majstorima iz radionice Paola Campse, a sve upućuje na to da su izvedene tijekom trećeg ili četvrtog desetljeća 16. stoljeća. Niti jedna od triju skulptura danas se ne nalazi u svom izvornom kontekstu, no bez obzira na to, one još jednom svjedoče o prepoznatljivosti, popularnosti i rasprostranjenosti djela vjerojatno najproduktivnije venecijanske drvorezbarske radionice prve polovice 16. stoljeća duž cijelog Jadrana.

Ključne riječi: Paolo Campsa, drvena skulptura, 16. stoljeće, Akvileja, Krk, Orebić.

Ivan Matejčić je 1993. godine objavio relativno kratak, no iznimno važan rad o drvorezbarskim opusima dvaju istaknutih venecijanskih umjetnika – Andree da Murana i Paola Campse. Tim radom Matejčić je otvorio cijelo jedno, do tada prilično zanemareno, poglavlje venecijanske

* Ovaj je rad sufinanciralo Sveučilište u Rijeci projektom „Per mare et per terram – materijalna baština u kontekstu plovidbenih i kopnenih putova sjevernog Jadrana (PETRA)“⁴. Rad je prethodno objavljen na talijanskom jeziku: Danijel CIKOVIĆ, Tre aggiunte al catalogo della bottega di Paolo Campsa, u: *Mens acris in corpore commodo. Zbornik povodom sedamdesetog rođendana Ivana Matejčića / Festschrift in Honour of the 70th Birthday of Ivan Matejčić*, ur. Marijan Bradanović i Miljenko Jurković, Zagreb – Motovun: University of Zagreb – International Research Center for Late Antiquity and the Middle Ages (Dissertationes et monographiae 17), 2021., 313-323. Ovdje ga donosimo, uz manje izmjene, sukladno uredničkim uputama i pravilima *Krčkog zbornika*.

povijesti umjetnosti. Riječ je, naravno, o drvenoj renesansnoj venecijanskoj skulpturi. U proteklih nešto više od četvrt stoljeća o istaknutom venecijanskom drvorezbaru i skulptoru Paolu Campsi (dokumentiran od 1495. do 1541.) i njegovoj radionici pisano je u više navrata iz pera niza povjesničara umjetnosti. Na inicijalna Matejčićeva istraživanja fokusirana prvenstveno na formiranje majstorova opusa atributivnom metodom, a koja su se nastavila do današnjih dana, ubrzo su se nadovezale studije Giorgia Fossaluzze i Anne Markham Schulz pa publikacije navedenih triju povjesničara umjetnosti predstavljaju temeljne studije o ovoj problematici.¹ Osim studija spomenutih autora, za istraživanje umjetnosti Paola Campse važan je doprinos Igora Fiskovića, a nezaobilazne su radove o ovoj problematici objavili i Gordana Sobota Matejčić, Bojan Goja i Samo Štefanac.²

Kao što je vidljivo iz bogate *fortune critique*, umjetnička produkcija Paola Campse zaintrigirala je niz istraživača, stoga su život i djelatnost ovog umjetnika relativno dobro rasvijetljeni. Venecijanski drvorezbar Paolo Campsa prvi se put navodi u dokumentima 1495. godine, umro je 1541. godine, a podrijetlom je iz Albanije.³ Prvu fazu njegova djelovanja obilježila je suradnja sa šurjakom Giovannijem da Malinesom (Mechelen u današnjoj Belgiji), koji je umro 1513. godine. Smrt najbližeg suradnika s kojim se do tada zajedno potpisivao na djelima, čini se, nije znatnije negativno utjecala na Paolovu daljnju umjetničku i poslovnu aktivnost. Niz dokumenata i brojna djela ukazuju da je Campsa gotovo pola stoljeća vrlo uspješno vodio radionicu koja je s vremenom bila sve poznatija i produktivnija.⁴ Štoviše, vjerojatno je da je riječ o najproduktivnijoj drvorezbarskoj radionici prve polovice 16. stoljeća u Veneciji, koja je različitom liturgijskom opremom opskrbljivala crkve diljem Republike, a pogotovo periferne sredine poput Istre, Kvarnera, Dalmacije te mletačke *Terraferme*.

1 MATEJČIĆ 1995, 29-53; FOSSALUZZA 1998, 28-53; MATEJČIĆ 1998, 168-172; FOSSALUZZA 1999a, 55-74; 1999b, 46-48; 1999c, 153-158; MATEJČIĆ 1999, 247-256; MARKHAM SCHULZ 2001, 9-53; MATEJČIĆ 2001, 38-39; FOSSALUZZA 2004, 127-157; MATEJČIĆ 2004, 7-53; 2005, 171-214; FOSSALUZZA 2007, 43-72; MARKHAM SCHULZ 2009, 1-19; 2011, 115, 160-164; 2017, 2013-2018; MATEJČIĆ 2017, 23-24, 150-152, 180-199; 2020, 543-554.

2 FISKOVIĆ 2012, 177-202; SOBOTA MATEJČIĆ 2012, 167-176; FISKOVIĆ 2015, 79-111; GOJA 2017, 23-31; ŠTEFANAC 2017, 157-166.

3 NADIN 2013, 91-94.

4 O Paolu Campsi vidjeti: MARKHAM SCHULZ 2011, 160-164.

Sl. 1. Kapela sv. Križa, druga polovica 15. stoljeća, Krk, Katedrala Uznesenja Marijina (foto: D. Tulić, 2017.)

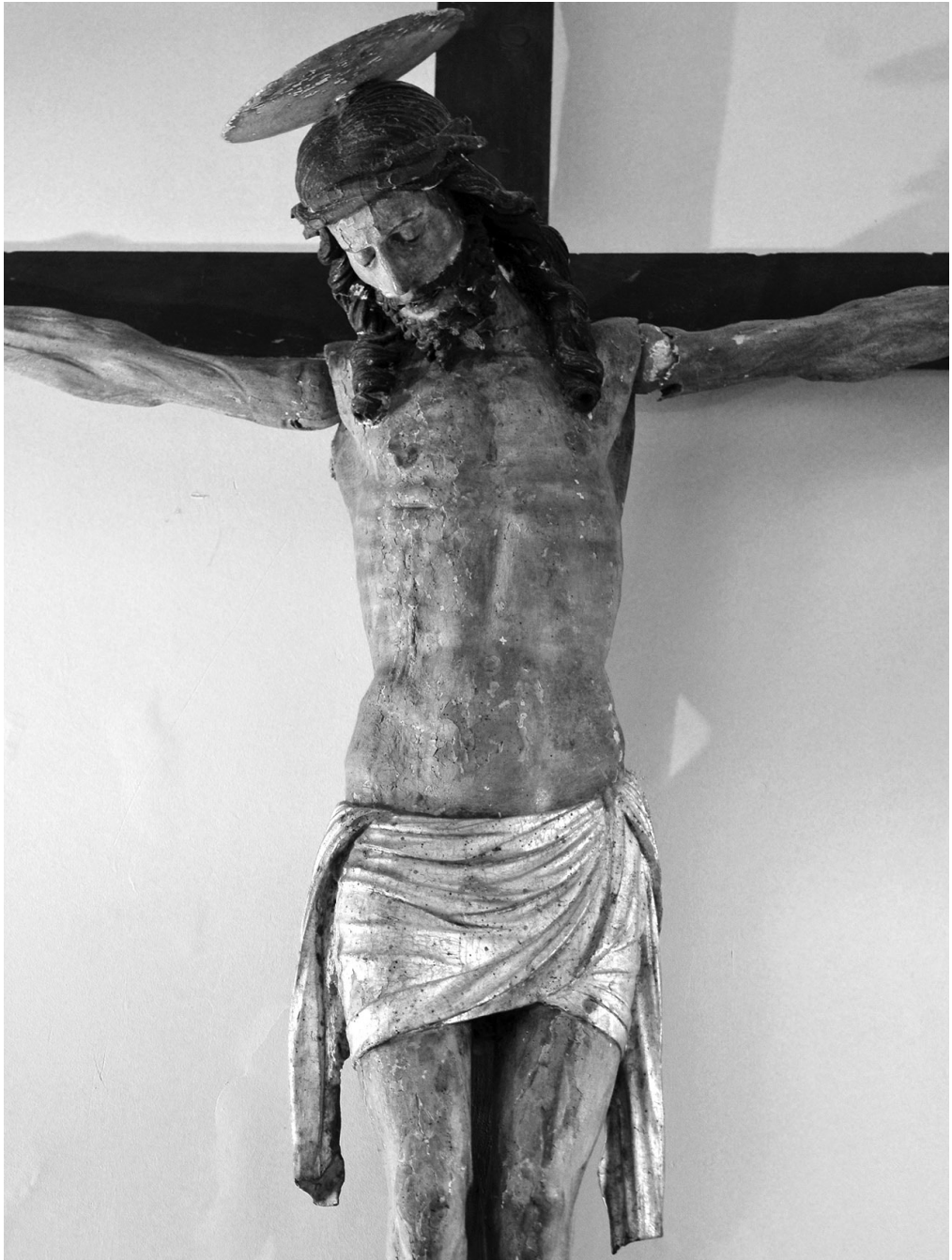
Radionici Paola Campse pripisani su brojni primjeri liturgijske opreme i to različitog tipa, od manjih i jednostavnih reljefnih triptiha (Baška, Monopoli), složenijih retabla s kipovima u punoj plastici (Motovun, Torcello), do velikih i kompleksnih oltara koji uključuju brojne skulpture u punoj plastici i reljefne predjele (Mutvoran, Quinto di Treviso). S obzirom na velik broj i tipološku raznolikost djela koja se pripisuju ovoj radionici, pomalo iznenađuje činjenica da je tek nedavno upravo Ivan Matejčić oprezno predložio atribuciju jednog raspela.⁵ Riječ je o drvenom raspelu koje se nalazi u katedrali Uznesenja Marijina u Krku, u kapeli sv. Križa (Sl. 1), izvorno posvećenj Pohodaenju Blažene Djevice Marije sv. Elizabeti (druga polovica 15. stoljeća).⁶ Međutim, krčko se raspelo ne nalazi u izvornom kontekstu za koji je nastalo. Ono je, naime, u drugoj polovici devedesetih godina 20. stoljeća preneseno na današnje mjesto iz obližnje kapele sv. Josipa, prethodno pak posvećenj Gospi od Karmela, stoga pitanje njegove izvorne ubikacije ostaje otvoreno.⁷

Kristovo tijelo postavljeno je uspravno, dok je glava nagnuta prema desnom ramenu (Sl. 2). Ruke su ispružene pod blagim kutom s naglašenim detaljima nabreklih žila. Mehanizam koji omogućava pomicanje ruku u ramenima te njihovo postavljanje uz tijelo ukazuje na dvostruku funkciju ovog raspela. Lako je moguće pretpostaviti da je bilo korišteno i prilikom svečanih liturgijskih slavlja Velikog tjedna u sklopu scenografije Božjeg groba. Detalji anatomije toraksa, kao i mišića nogu su naznačeni, no nisu naglašeno realistično izvedeni. Perizoma je modelirana kao mokra tkanina priljubljena uz bokove s fino ritmiziranim naborima tkanine. Vještinom izvedbe ističe se, pak, Kristova glava (Sl. 3). Oči su zatvorene, obrazi su upali, a usta su blago otvorena kroz koja se naziru zubi. Kosa je na tjemenu uredno začesljana, dok ispod trnove krune naglašeno valoviti uvojci padaju niz obje strane glave. Brada je modelirana pedantno, a sastoji se od niza manjih i gusto uslojenih uvojaka. Unatoč istaknutim obilježjima Kristove patnje, prikaz u cjelini odiše dostojanstvenom smirenošću.

5 CIKOVIĆ 2016, 129, 132, 134; MATEJČIĆ 2020, 553.

6 O kapeli i prethodnim publikacijama, s posebnim naglaskom na one Marijana Bradanovića vidjeti: CIKOVIĆ 2018, 71, 138.

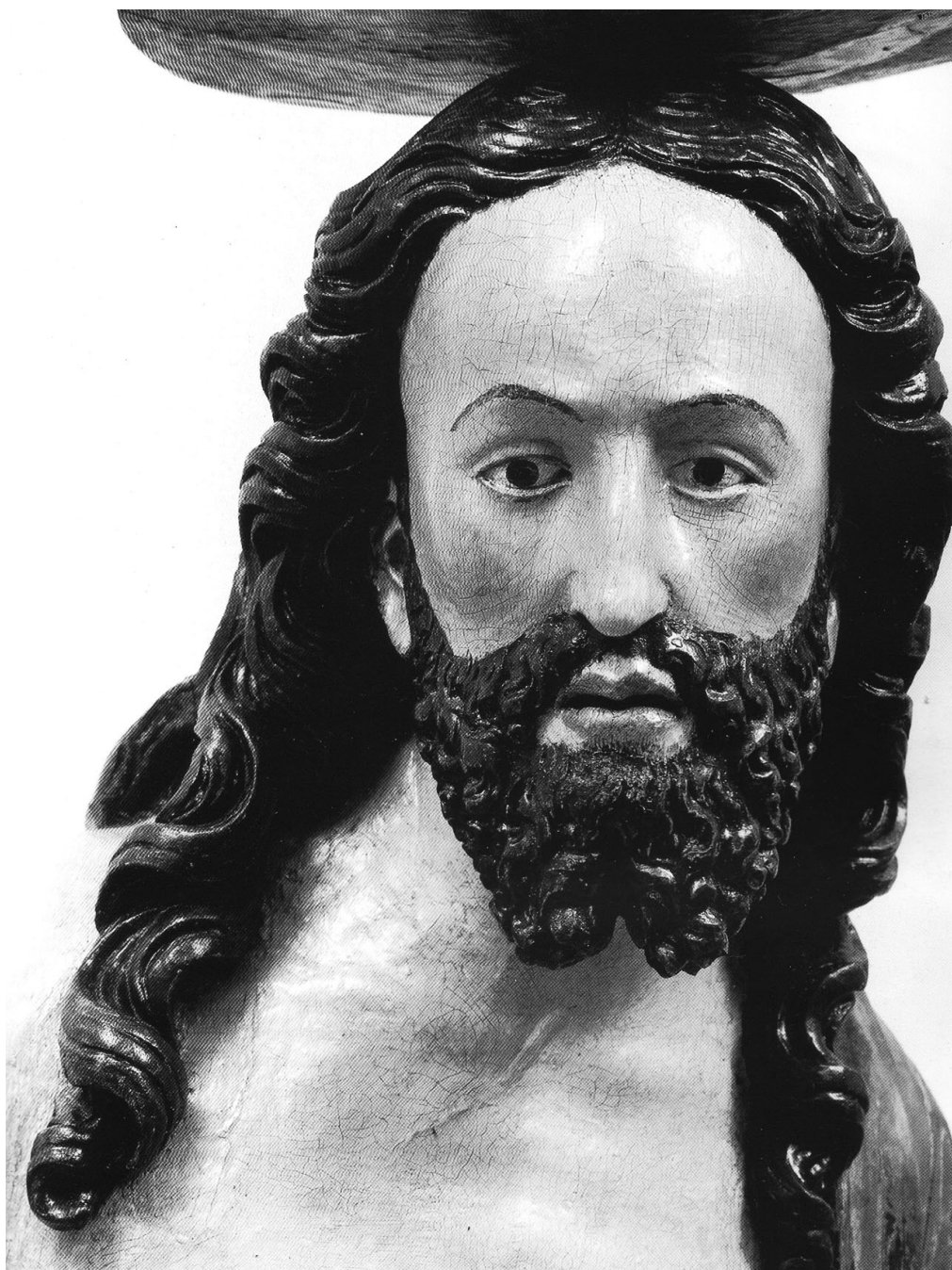
7 Na ovoj informaciji dugujem zahvalnost tadašnjem krčkom župniku mons. Antunu Toljaniću.

Sl. 2. Radionica Paola Campse, *Raspelo*, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Krk, Katedrala Uznesenja Marijina (foto: D. Tulić, 2012.)

Sl. 3. Radionica Paola Campse, *Raspelo – detalj*, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Krk, Katedrala Uznesenja Marijina (foto: D. Tulić, 2012.)

Sl. 4. Radionica Paola Campse, *Uskrsli Krist – detalj*, oko 1520., Treville di Castelfranco, Župna crkva sv. Danijela (izvor: MARKHAM SCHULZ 2001, 31)

Sl. 5. Radionica Paola Campse, *Sv. Jakov – detalj*, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Motovun, crkva Blažene Djevice Marije od Vrata (foto: I. Puniš, 2015.)

Na Paola Campsu, odnosno na nekoga majstora iz njegove radionice kao autora krčkog raspela upućuje niz stilsko-morfoloških detalja, a posebno način modelacije Kristove kose gdje se ističu detalji uvojaka izvedeni u formi spiralnih pramenova. Na dosad poznatim djelima Campsine radionice uočavaju se vrlo slični detalji. Primjerice, uvojcji izvedeni na ovaj način uočavaju se na skulpturi Uskrslog Krista s retabla u crkvi San Daniele u mjestu Treville di Castelfranco (SI. 4), datiranoj oko 1520. godine, te u nešto pojednostavljenom varijanti na skulpturi sv. Jakova s triptiha iz crkve Blažene Djevice Marije od Vrata u Motovunu (danas u sakralnoj zbirci u kompleksu Eufrazijeve bazilike u Poreču) (SI. 5), datiranoj u drugo ili treće desetljeće 16. stoljeća, dakle otprilike u isto vrijeme kao i skulptura iz Trevillea.⁸

Detalj uvojaka kose u formi spiralnih pramenova nije, naravno, Campsina invencija. Uočavamo ga na brojnim djelima u Veneciji koja su mogla poslužiti kao uzor majstorima iz Campsine radionice. Uvojke kose u formi spiralnih pramenova uočavamo na djelima slikara Cime da Conegliana (Conegliano, oko 1459. – oko 1517.), primjerice na prikazima sv. Apolonije i sv. Katarine aleksandrijske s pale na glavnom oltaru župne crkve Navještenja Blažene Djevice Marije slikarevog rodnog Conegliana, datiranoj u 1492./93. godinu.⁹ Istaknuti skulptor Antonio Rizzo (oko 1430. – oko 1499.) izveo je slične uvojke na skulpturi Eve u duždevoj palači, kao i na skulpturi što prikazuje Razboritost s grobnice dužda Niccolo Trona u crkvi Santa Maria Gloriosa dei Frari, izvedenoj 1476/80.¹⁰ Dobro je, pak, znano da su renesansni umjetnici često neposredno ili posredno bili inspirirani klasičnim antičkim uzorima. Među brojnim primjerima moguće je izdvojiti, na primjer, uvojke kose na jednoj od brončanih statua Danaida iz Arheološkog muzeja u Napulju (1. st. poslije Krista), izvorno u *Villa dei Papiri* (Ercolano). Osim karakterističnih detalja Kristove kose, na atribuciju krčkog raspela radionici Paola Campse upućuje način modelacije brade te ostalih detalja fizionomije Kristova lica, poput usta, nosa i obraza. Vrlo sličnu morfologiju uočavamo na već spomenutim skulpturama Uskrslog Krista

8 FOSSALUZZA 1998, 40-41; MARKHAM SCHULZ 2001, 24, 30-31; MATEJČIĆ 2017, 187.

9 HUMFREY 1993, 211.

10 MARKHAM SCHULZ 2017 /vol. II/: 319-320, 332, 334.

Sl. 6. Radionica Paola Campse, *Sv. Ivan Krstitelj* – detalj, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Motovun, crkva Blažene Djevice Marije od Vrata (foto: I. Puniš, 2015.)

Sl. 7. Radionica Paola Campse, *Gospa od Bezgrješnog začeća*, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Akvileja, Patrijarhalna bazilika Uznesenja Marijina (foto: D. Ciković, 2018.)

Sl. 8. Radionica Paola Campse, *Gospa od Bezgrješnog začeca*, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Akvileja, Patrijarhalna bazilika Uznesenja Marijina (foto: D. Ciković, 2018.)

i sv. Jakova, ali i na preostalim skulpturama s ovih cjelina, točnije na skulpturama sv. Jakova Zebedejeva u Trevilleu i sv. Ivana Krstitelja na motovunskom primjeru (Sl. 6).¹¹ Na osnovi navedenih stilsko-morfoloških analogija moguće je, stoga, zaključiti da je raspelo u katedrali u Krku izvedeno u radionici Paola Campse vrlo vjerojatno u zreloj ili kasnoj umjetnikovoj fazi, odnosno ne prije drugog desetljeća 16. stoljeća.¹²

Radionici Paola Campse treba pripisati još jedno djelo. U patrijarhalnoj bazilici Uznesenja Marijina u Akvileji, na oltaru kapele sv. Ambrozija, poznatije kao kapela Torriani (14. stoljeće) nalazi se drvena skulptura koja prikazuje Gospu od Bezgrješnog začeca (Sl. 7). Skulptura je nedavno pozlačena i polikromirana, a očigledno je da se ne nalazi u svom izvornom kontekstu već je na ovaj oltar postavljena recentno. Marija u svečanoj impostaciji snažnoga je tijela odjevenog u vrlo vješto izvedenu odjeću, dok je polumjesec pod njezinim nogama. Glava je otklonjena u desno pogleda usmjerenog u daljinu. Na desnoj ruci drži Dijete, dok ga lijevom tek pridržava. Dijete Krist pogled je, pak, usmjerio na suprotnu stranu od majčinog. U lijevoj ruci drži kraljevski *globus cruciger*, dok desnom rukom blagoslivlja vjernike. Skulptura nije dekorirana sa stražnje strane (Sl. 8) te je vrlo vjerojatno riječ o tek fragmentu nekad veće oltarne kompozicije.

Akvilejska skulptura slabo je publicirana u znanstvenoj literaturi, a relativno recentno, točnije 2016. godine preliminarno sam, uz objavu tek jedne fotografije cjeline, predložio atribuciju Paolu Campsi.¹³ Opsežnijom i pozornijom komparativnom analizom s djelima iz sada već bogatog i dobro poznatog kataloga Paola Campse, odnosno s djelima njegove produktivne radionice, ovu je atribuciju moguće dodatno učvrstiti. Niz je stilsko-morfoloških sličnosti koje akvilejsku skulpturu najtješnje povezuju s djelima Campsine radionice, lako moguće i

11 Giorgio Fossaluzza je prilikom objave oltara iz Trevillea skulpturu lijevo od Krista identificirao kao sv. Ivana Krstitelja, što je prihvatila Anne Markham Schulz, no s obzirom na prikaz školjke – jakobove kapice u desnoj svečevoj ruci čini se ipak vjerojatnije kako je riječ o sv. Jakovu Zebedejevu. Usp. FOSSALUZZA 1998, 41; MARKHAM SCHULZ 2001, 32.

12 Treba podsjetiti i na mogućnost da je Paolo Campsa na Krku imao rodbinu, podatak koji je objavila Anne Markham Schulz 2001., a istaknula Gordana Sobota Matejčić 2012. godine, stoga prisutnost niza djela Campsine radionice na Krku nikako ne iznenađuje. Usp. MARKHAM SCHULZ 2001, 50; SOBOTA MATEJČIĆ 2012, 171.

13 CIKOVIĆ 2018, 129-132.

Sl. 9. Radionica Paola Campse, *Oltar – detalj prikaza Bogorodice s Djetetom i svetica u središnjem registru, 1533.*, Mutvoran, Župna crkva sv. Marije Magdalene (foto: Lj. Gamulin, 2016.)

majstorom osobno, a pogotovo sa skulpturama svetica-heroina s potpisanog monumentalnog oltara u Mutvoranu (Sl. 9), nedavno datiranog u 1533. godinu.¹⁴ Primjerice, specifičan Marijin otklon vrata (Sl. 10) vrlo je sličan onima sv. Katarine aleksandrijske i sv. Marije Magdalene. Nadalje, naglašeno koščato modeliranu Marijinu bradu uočavamo i kod svih četiriju spomenutih mutvoranskih svetica, dok su elegantni Marijini prsti usporedivi s onima najbolje sačuvanima na lijevoj ruci sv. Marije Magdalene i desnoj ruci sv. Margarete (Sl. 11). Konačno, posebno je sugestivna usporedba karakterističnog detalja uvojaka kose raspuštenih niz obje strane Marijina vrata, a koji su u načinu izvedbe slični onima na skulpturama sv. Katarine, sv. Lucije i sv. Margarete, kao i uvojcima na skulpturi sv. Marije Magdalene iz istoimene franjevačke crkve u Portu na otoku Krku, pripisanoj također majstoru iz radionice Paola Campse.¹⁵ Sve navedene sličnosti, kao i način modelacije Krista, prije svega način izvedbe djetetove kose i punašnih nogu, doista upućuju

14 MATEJČIĆ 2020, 549.

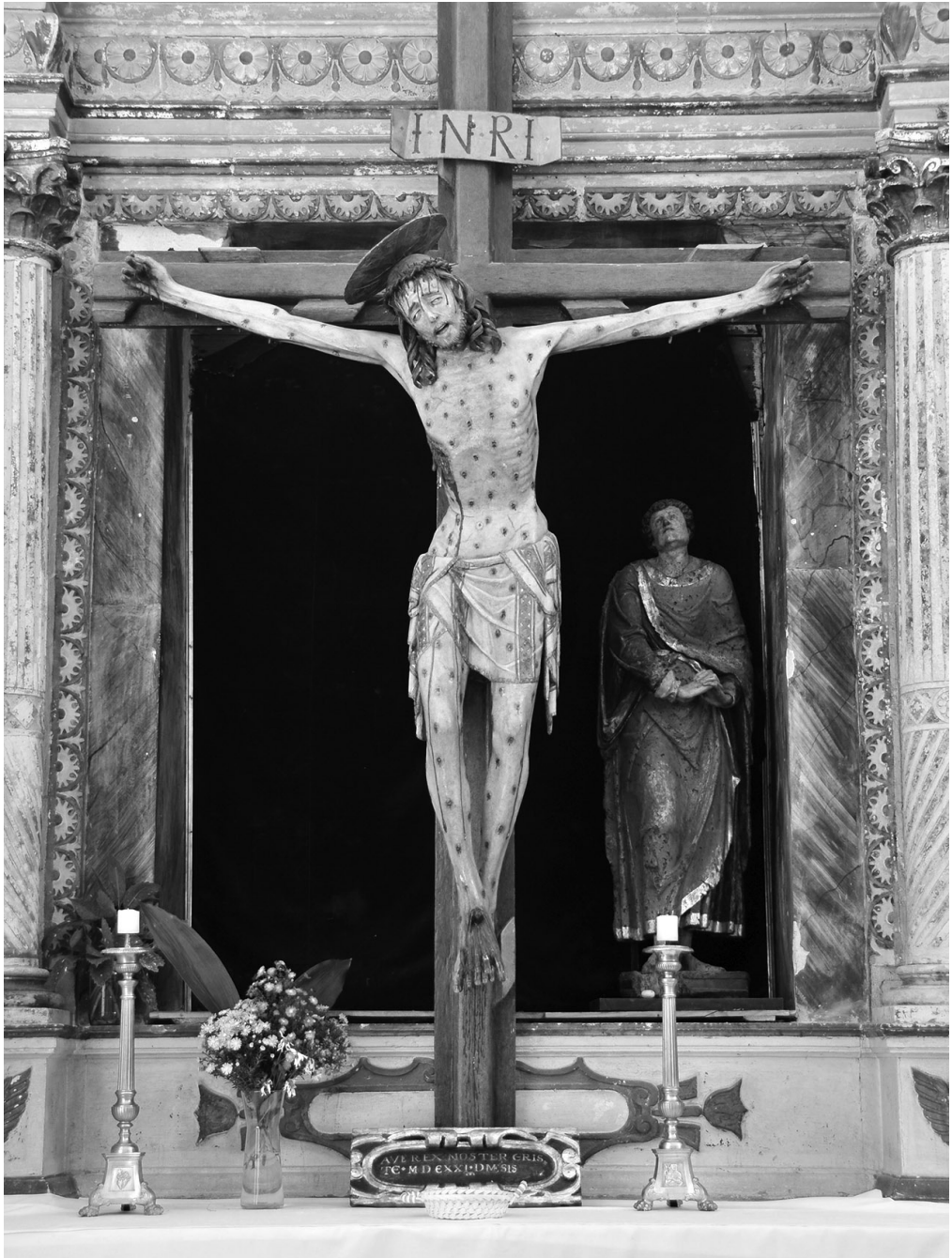
15 SOBOTA MATEJČIĆ 2012, 171-174.

Sl. 10. Radionica Paola Campse, *Gospa od Bezgrješnog začeca* – detalj, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Akvileja, Patrijarhalna bazilika Uznesenja Marijina (foto: D. Ciković, 2018.)

Sl. 11. Radionica Paola Campse, *Sv. Margareta* – detalj, 1533., Mutvoran, Župna crkva sv. Marije Magdalene (foto: Lj. Gamulin, 2016.)

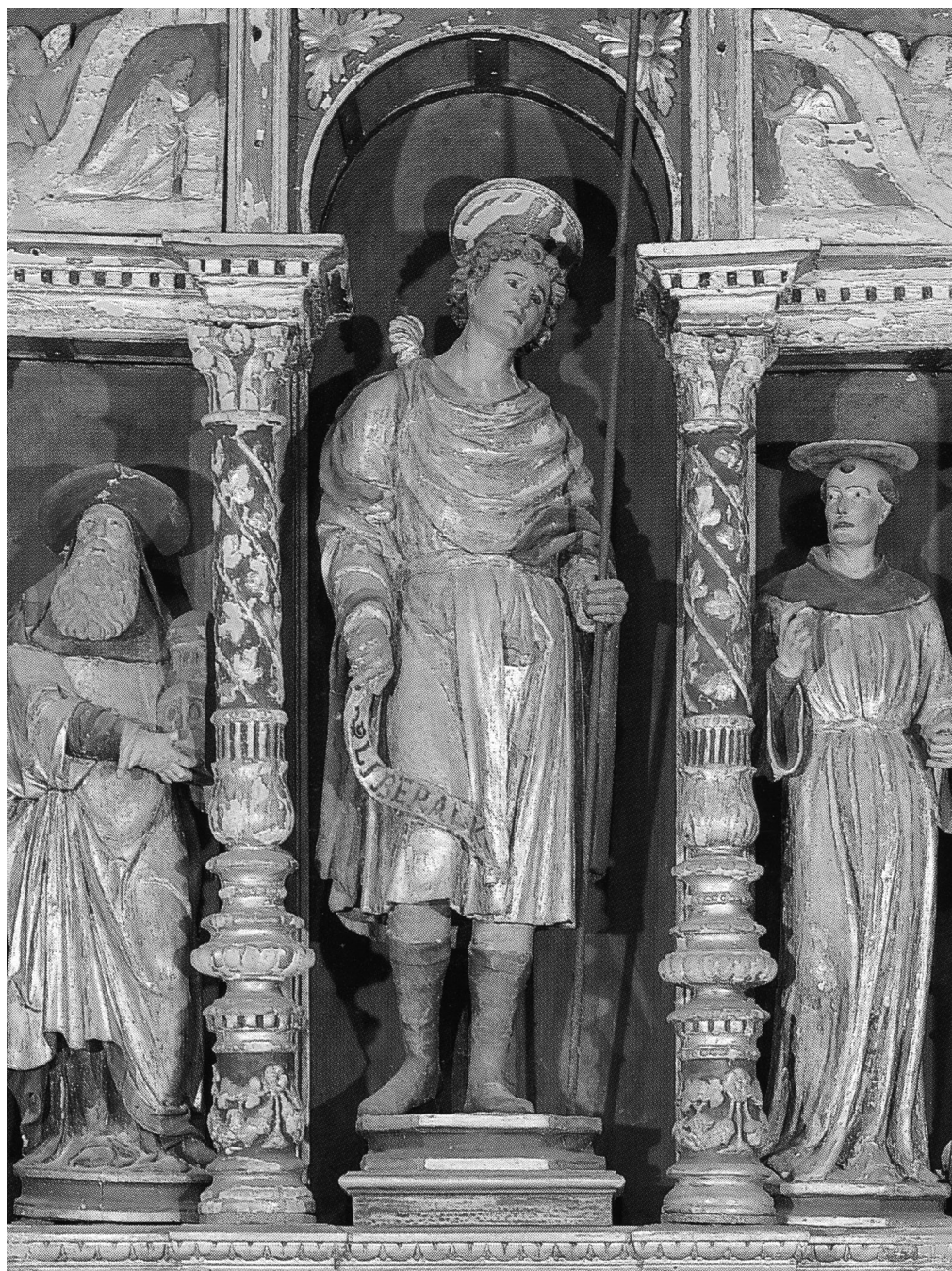
Sl. 12. Oltar sv. Križa, Orebić, Crkva Gospe od Anđela (foto: D. Tulić, 2010.)

Sl. 13. Radionica Paola Campse, *Sv. Ivan evanđelist – detalj*, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Orebić, Crkva Gospe od Anđela (foto: D. Tulić, 2014.)

Sl. 14. Radionica Paola Campse, *Sv. Ivan evanđelist – detalj*, treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća, Orebić, Crkva Gospe od Anđela (foto: D. Tulić, 2014.)

Sl. 15. Radionica Paola Campse, *Sveti Liberal*, 1526., Torcello, Bazilika Uznesenja Marijina (izvor: FOSSALUZZA 1998, 38)

na zaključak da je skulptura u patrijarhalnoj bazilici u Akvileji izrađena u radionici Paola Campse, vjerojatno u kasnoj fazi, dakle otprilike u vrijeme kada nastaju već citirani mutvoranski oltar ili skulptura iz Porta na Krku.

Katalogu radionice Paola Campse ovom je prilikom moguće pridružiti i treću skulpturu. Riječ je o skulpturi sv. Ivana Evanđelista postavljenoj uz drveno raspelo na bočnom oltaru sv. Križa franjevačke crkve Gospe od Anđela u Podgorju iznad Orebića (SI. 12).¹⁶ Gotičko raspelo izradio je oko 1455. godine Juraj Petrović (u Splitu od oko 1441. do 1478.) pa se vjerojatno zato i skulptura evanđelista pripisuje istom majstoru.¹⁷ Čini se, međutim, da je skulptura sv. Ivana ipak izvedena nešto kasnije inspirirana i antičkim uzorima na što, između ostalog, upućuje vješto izveden kontrapost. Kao i skulpture iz Krka i Akvileje, ova se skulptura ne nalazi u svom izvornom kontekstu. Ona se, možda, zajedno sa štovanim Petrovićevim raspelom (*Križ od Otoka*) nalazila u franjevačkoj crkvi na otočiću Badija ispred Korčule. Na grafici što ju je oko 1763. godine izveo Carlo Orsolini (Venecija, 1703. – 1781.) vidljivo je da su se tada na oltaru sv. Križa u istoimenoj novopodignutoj kapeli, izvedenima prema projektu znamenitog venecijanskog arhitekta Giorgia Massarija (Venecija, 1687. – 1767.), uz raspelo nalazile skulpture Marije, sv. Ivana Evanđelista i sv. Marije Magdalene.¹⁸

Niz stilsko-morfoloških obilježja i podudarnosti ukazuje na to da skulpturu sv. Ivana Evanđelista treba pripisati radionici Paola Campse. Prvenstveno na to ukazuju karakteristike fizionomije svečeve glave koje se očituju u načinu modelacije vrata i izraženo koščate brade (SI. 13-14). Na primjer, karakterističan otklon glave sv. Ivana podudara se s onim sv. Margarete na već spominjanom mutvoranskom oltaru (1533.), a posebno se zapažaju sličnosti sa skulpturom sv. Liberala s istoimenog oltara u bazilici Uznesenja Marijina na otočiću Torcellu (1526.) (SI. 15) te

16 Prijedlog ove atribucije prvi sam put iznio u izlaganju pod naslovom „Poliptih Paola Campse iz Baške i njegov naručitelj“ u sklopu Prvog skupa znanstvenog projekta DONART „Umjetnine, naručitelji i donatori“, održanog 17. studenog 2017. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci.

17 U literaturi se navode tri različite godine kao datacija raspela, oko 1455., 1457. i 1458. Ovdje se navodi datacija oko 1455. godine prema recentnijoj objavi Igora Fiskovića. O Petrovićevu raspelu i skulpturi sv. Ivana Evanđelista, između ostalog, vidjeti: FISKOVIĆ 1966, 75-93; MATEJČIĆ 1991, 60-61; FISKOVIĆ 1997, 173; PELC 2007, 392; FISKOVIĆ 2010, 206-207.

18 TULIĆ – KUDIŠ 2014, 75.

skulpturom sv. Margarete s oltara sv. Jurja iz crkve sv. Jurja u mjestu Quinto di Treviso (oko 1520.). Osim otklona vrata, na svim navedenim skulpturama identičan je način modelacije izraženo koščate brade, kao što je sličan i način izvedbe uvojaka kose na skulpturama sv. Ivana i sv. Liberala. U prilog atribuciji treba spomenuti rezultate dobivene tijekom istraživanja u sklopu recentno provedenog restauratorskog zahvata. Naime, analizom drva metodom 14C utvrđena je sječa stabla u razdoblju između 1522. i 1574. godine.¹⁹ Na temelju svega navedenog moguće je zaključiti da je skulptura sv. Ivana Evanđelista izvedena tijekom trećeg ili četvrtog desetljeća 16. stoljeća, točnije između 1522. i 1541. godine, u jednoj od tada najpoznatijih drvorezbarskih radionica u Veneciji i na Jadranu, onoj Paola Campse.

Zaključno, skulpture iz Krka, Akvileje i Orebića predstavljaju vrijedan doprinos katalogu djela radionice Paola Campse te se mogu datirati najranije u drugo, a vrlo vjerojatno u treće ili četvrto desetljeće 16. stoljeća. Niti jedna od njih danas se ne nalazi u svom izvornom kontekstu, no bez obzira na to one još jednom svjedoče o prepoznatljivosti, popularnosti i rasprostranjenosti djela Campsine radionice duž cijelog Jadrana. Malo je vjerojatno da je s ovim priložima katalog produktivne Campsine radionice zaključen, već prije treba očekivati njegovo daljnje nadopunjavanje. Brojna djela koja još uvijek nisu prepoznata ili neobjavljena zasigurno će tek biti uključena u opus radionice Paola Campse, prvenstveno s područja periferije tadašnje države. Međutim, ne treba u potpunosti isključiti mogućnost prepoznavanja djela i u samoj metropoli. Na primjer, raspelo u venecijanskoj crkvi San Simone Piccolo, a na koje je sasvim recentno ukazao Ivan Matejčić, moguće je rad Campsine radionice ili, možda, prikaz Krista s orgulja u crkvi San Salvador.²⁰ Unatoč brojnim dosad

19 <http://www.h-r-z.hr/index.php/djelatnosti/konzerviranje-restauriranje/drvena-polikromna-skulptura/3347-skulptura-sv-ivana-s-oltara-sv-kriza-iz-crkve-gospe-od-andela-nad-orebicem> (objavljeno 20. svibnja 2019.; pregledano 11. prosinca 2020.).

20 MATEJČIĆ 2020, 553; BISSON 2012, 116-117.

publiciranim studijama i više nego zadovoljavajućoj razini istraženosti teme, još je uvijek otvoren niz pitanja. Paralelno s oblikovanjem kataloga bit će nužno razlikovati djela pojedinih majstora unutar radionice, između ostalog, vlastoručna djela Paola Campse te djela njegova šurjaka Giovannija da Malinesa. Posebnu važnost imat će istraživanja usmjerena na rasvjetljavanje kasnije faze djelovanja radionice te odgovor na pitanje što se s njome događalo nakon Paolove smrti 1541. godine.

IZVORI I LITERATURA

BISSON, Massimo, *Meravigliose macchine di giubilo. L'architettura e l'arte degli organi a Venezia nel Rinascimento*, Venezia – Verona: Fondazione Giorgio Cini – Scripta edizioni, 2012.

CIKOVIĆ, Danijel, Doprinos Artura Schneidera inventarizaciji hrvatske umjetničke baštine – nekoliko krčkih primjera osamdeset godina kasnije, u: *Artur Schneider 1879. – 1946.. Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa „Hrvatski povjesničari umjetnosti“*, ur. Ljerka Dulibić, Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske (Hrvatski povjesničari umjetnosti 1), 2016., 115-139.

CIKOVIĆ, Danijel, *Liturgijska oprema kaptolskih crkava otoka Krka u zapisniku pastoralne vizitacije biskupa Stefana Davida iz 1685. godine*, doktorska disertacija, mentorica: dr. sc. Nina Kudiš, red. prof., komentor: dr. sc. Emil Hilje, red. prof., Zadar: Sveučilište u Zadru, 2018.

CIKOVIĆ, Danijel, Tre aggiunte al catalogo della bottega di Paolo Campsa, u: *Mens acris in corpore commodo. Zbornik povodom sedamdesetog rođendana Ivana Matejčića / Festschrift in Honour of the 70th Birthday of Ivan Matejčić*, ur. Marijan Bradanović i Miljenko Jurković, Zagreb – Motovun: University of Zagreb – International Research Center for Late Antiquity and the Middle Ages (Dissertationes et monographiae 17), 2021., 313-323.

EKL, Vanda, *La scultura gotica in Istria*, ur. Giorgio Fossaluzza i Maria Walcher, Trieste: Edizioni «Italo Svevo», 1999.

FISKOVIĆ, Igor, Prijedlog za kipara Jurja Petrovića, *Peristil* 8-9/1965/1966 (1966): 75-93.

FISKOVIĆ, Igor, Renesansno kiparstvo, u: *Tisuću godina hrvatskog kiparstva*, katalog izložbe, ur. Igor Fisković, Zagreb: Muzejsko galerijski centar (Exegi monumentum. Znanstvena izdanja 4), 1997., 153-220.

FISKOVIĆ, Igor, K/9 Kip sv. Ivana Evanđelista, u: *Milost susreta. Umjetnička baština Franjevačke provincije sv. Jeronima*, (katalog izložbe), ur. Igor Fisković, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2010., 206-207.

FISKOVIĆ, Igor, Lopudski oltari Miha Pracata, *Ars Adriatica* 2 (2012): 177-202.

FISKOVIĆ, Igor, „Drvene skulpture s oltara 16. stoljeća na Lopudu, *Analizavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 53/1 (2015): 79-111.

FOSSALUZZA, Giorgio, Problemi di scultura lignea veneziana del Rinascimento: Paolo Campsa e Giovanni di Malines, *Arte Veneta* 52 (1998): 28-53.

FOSSALUZZA, Giorgio, L'immagine della „Mater Misericordiae“ di Buie e la fortuna degli intagliatori veneziani Paolo Campsa e Giovanni di Malines in Istria, *Acta Bullearum I. Povijesno-umjetnički prilozi obilježavanju petstote obljetnice Crkve Majke Milosrđa u Bujama*, ur. Lorella Limoncin Toth, Buje: Pučko otvoreno učilište Buje – Università popolare aperta di Buie, 1999.(a), 55-74.

FOSSALUZZA, Giorgio, Scultura gotica in Istria: un antesignano percorso tra presenze e modelli di Venezia e del centro Europa, u: EKL, Vanda, *La scultura gotica in Istria*, ur. Giorgio Fossaluzza i Maria Walcher, Trieste: Edizioni «Italo Svevo», 1999.(b), 9-48.

FOSSALUZZA, Giorgio, Un'integrazione a margine del problema Paolo Campsa, u: *La scultura lignea nell'arco alpino (1450-1550) – storia, stili e tecniche*, ur. Giuseppina Perusini, Udine: Forum, 1999.(c), 153-158.

FOSSALUZZA, Giorgio, Paolo Campsa e Giovanni di Malines per Monopoli – Un episodio della fortuna adriatica di una bottega di intagliatori veneziani fra Quattro e Cinquecento, u: *Scultura del rinascimento in Puglia. Atti del Convegno Internazionale (Bitonto, Palazzo Municipale, 21-22 marzo 2001)*, ur. Clara Gelao, Bari: Edipuglia, 2004., 127-157.

FOSSALUZZA, Giorgio, Botteghe di scultura lignea del Rinascimento fra Venezia, Treviso e l'Istria. Una precisazione per Paolo Campsa e identificazioni del Maestro dell'altare di Spresiano e di Benedetto da Ulm, addenda su Giovanni Martini, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 31 (2007): 43-72.

GOJA, Bojan, Statua di San Nicola di Bari a Terravecchia di Pago: un'aggiunta alla bottega di Paolo Campsa, *Ricche Minere / Verona / 7* (2017): 23-31.

HUMFREY, Peter, *The Altarpiece in Renaissance Venice*, New Haven: Yale University Press, 1993.

MARKHAM SCHULZ, Anne, Paolo Campsa e la manifattura di ancone lignee nella Venezia del Rinascimento, *Saggi e memorie di storia dell'arte / Venezia / 25* (2001): 9-53.

MARKHAM SCHULZ, Anne, *Ancora sull'intagliatore veneziano Paolo Campsa*, *Saggi e memorie di storia dell'arte / Venezia / 33* (2009): 1-19.

MARKHAM SCHULZ, Anne, *Woodcarving and Woodcarvers in Venice, 1350-1550*, Firenze: Centro Di, 2011.

MARKHAM SCHULZ, Anne, *The History of Venetian Renaissance Sculpture, ca. 1400-1530*, vol. I, London: Harvey Miller Publishers, 2017.

MARKOVIĆ, Predrag – MATEJČIĆ, Ivan – TULIĆ, Damir, *Kiparstvo od 14. do 18. stoljeća / Scultura dal XIV al XVIII secolo* (Umjetnička baština istarske crkve / Il patrimonio artistico chiesa istriana, 2), Pula – Poreč – Pazin: IKA – Istarska kulturna agencija, Arheološki muzej Istre, Istarska županija, Porečka i Pulska biskupija, „Josip Turčinović“ / Agenzia culturale Istriana, Museo archeologico dell'Istria, Regione Istriana, Diocesi di Parenzo e Pola, „Josip Turčinović“, 2017.

MATEJČIĆ, Ivan, 44. Kip Sv. Ivana Evandelistu, u: *Tisuću godina hrvatske skulpture / Thousand Years of Croatian Sculpture*, (katalog izložbe), ur. Igor Fisković, Zagreb: MGC (Muzejsko galerijski centar Klovićevi dvori), 1991., 60-61.

MATEJČIĆ, Ivan, Contributi per il catalogo delle sculture del Rinascimento in Istria e nel Quarnero, *Arte Veneta* 47 (1995): 29-53.

MATEJČIĆ, Ivan, Dell'arte dell'intaglio rinascimentale, u: *La battana. Atti dei convegno „Veneto e Croazia: un'eredità culturale per l'Europa contemporanea“*, Fiume, 7 giugno 1997, numero speciale, vol. 5, ur. Nelida Milani Kruljac i Elisa Zaina, Fiume: Edit, 1998., 168-172.

MATEJČIĆ, Ivan, Qualche paragone e nuovi esempi della scultura lignea rinascimentale in Istria, u: *La scultura lignea nell'arco alpino (1450-1550) – storia, stili e tecniche*, ur. Giuseppina Perusini, Udine: Forum, 1999., 247-256.

MATEJČIĆ, Ivan, 5. Virgin and Child (Tisno), u: *Tesori della Croazia restaurati da Venetian Heritage INC*, ur. Joško Belamarić i dr. (exhibition held at Chiesa di San Barnaba, Venezia), Venezia: Edizioni Multigraf, 2001., 38-39.

MATEJČIĆ, Ivan, La scultura lignea rinascimentale veneziana in Istria e in Dalmazia, *Histria terra 6 – supplemento agli Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria Trieste* (2004): 7-53.

MATEJČIĆ, Ivan, Venecijanska renesansna drvena skulptura u našim krajevima – kratka rekapitulacija i prinosi katalogu, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 40 (2005): 171-214.

MATEJČIĆ, Ivan, *Renesansno kiparstvo i pripadajuće kataloške jedince pod brojevima 42, 51-56*, u: MARKOVIĆ, Predrag – MATEJČIĆ, Ivan – TULIĆ, Damir, *Kiparstvo od 14. do 18. stoljeća / Scultura dal XIV al XVIII secolo* (Umjetnička baština istarske crkve / Il patrimonio artistico chiesa

istriana, 2), Pula – Poreč – Pazin: IKA – Istarska kulturna agencija, Arheološki muzej Istre, Istarska županija, Porečka i Pulska biskupija, „Josip Turčinović“ / Agenzia culturale Istriana, Museo archeologico dell'Istria, Regione Istriana, Diocesi di Parenzo e Pola, „Josip Turčinović“, 2017., 23-24; 150-152; 180-199.

MATEJČIĆ, Ivan, Due contributi sulla scultura lignea per il prof. Jakšić, u: *Aspice hunc opus mirum. Zbornik povodom sedamdesetog rođendana Nikole Jakšića / Festschrift on the occasion of Nikola Jakšić's 70th birthday*, ur. Ivan Josipović i Miljenko Jurković, Zadar – Zagreb – Motovun: Sveučilište u Zadru – Međunarodni istraživački centar za kasnu antiku i srednji vijek Sveučilišta u Zagrebu (Dissertationes et Monographiae 15), 2020., 543-554.

NADIN, Lucia, *Venezia e Albania: una storia di incontri e secolari legami*, Venezia: Regione del Veneto, 2013.

PELC, Milan, *Renesansa*, Zagreb: Naklada Ljevak (Povijest umjetnosti u Hrvatskoj), 2007.

SOBOTA MATEJČIĆ, Gordana, Krčki kipovi majstora iz Campsine radionice, *Ars Adriatica* 2 (2012): 167-176.

ŠTEFANAC, Samo, Un'altra opera di Paolo Campsa e Giovanni di Malines in Istria, *Ars Adriatica* 7 (2017): 157-166.

TULIĆ, Damir – KUDIŠ, Nina, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule. Povodom 60. obljetnice otvorenja Opatske riznice svetog Marka u Korčuli 1954. – 2014.*, Korčula: Župa sv. Marka, 2014.

<http://www.h-r-z.hr/index.php/djelatnosti/konzerviranje-restauriranje/drvena-polikromna-skulptura/3347-skulptura-sv-ivana-soltara-sv-kriza-iz-crkve-gospe-od-andela-nad-orebicem> (objavljeno 20. svibnja 2019.; pregledano 11. prosinca 2020.)

Danijel CIKOVIĆ

Three contributions to the catalogue of Paolo Campsa's workshop

Summary

The article contains an analysis of three very adroitly modelled, but thus far lesser known wooden, polychrome Renaissance sculptures. These are the crucifix in the Krk cathedral, a sculpture depicting the Our Lady of the Immaculate Conception in the patriarchal basilica in Aquileia and the statue of St. John the Evangelist in the Franciscan Church of Our Lady of Angels in Podgorje, above Orebić. Based on a series of stylistic and morphological similarities, the sculptures have been attributed to masters from the workshop of Paolo Campsa, and by all indications they were made during the third or fourth decade of the 16th century. None of these sculptures are today held in their original contexts, but regardless of that they once more testify to the recognisability, popularity and wide distribution of the output of what was likely the most productive Venetian wood-carving workshop all along the Adriatic in the first half of the 16th century.

Key words: Paolo Campsa, wooden sculpture, 16th century, Aquileia, Krk, Orebić.